

Когда аукцион кончился, организаторы объявили, что цены указаны не в рублях, а в долларах! Покупатели опешили, закричали, что эстимейт всех лотов в каталоге указан в рублях. При чем тут доллары? А на дворе-то 1 апреля. Шутка удалась!

УДК 81'33

А. А. Барковіч, дац., канд. філал. навук
(БДУ, г. Мінск)
Т. У. Астапкіна
(БГЭУ СК, г. Гомель)

ХРАНАТОП КАМП'ЮТАРНА-АПАСРОДКАВАНАГА ДЫСКУРСУ

Хранатоп камунікацыі традыцыйна валодае пластычным, адчувальным да мэтаў даследаванняў характарам, у кантэксце КАД набываючы новыя якасныя характарыстыкі як надзвычай зменлівая і дынамічная моўная рэальнасць [1]. Паказальная рэфлексія ўдзельнікаў праекта *Звуковой корпус русского языка*: «... вынікі расшыфровак нагадваюць хаос. Практычна ўсе традыцыйныя адзінкі, з якімі мы, лінгвісты, прывыклі мець справу, зусім не працуюць: ні *фанемы*, ні *марфемы*, ні *сказы*. Нічога гэтага няма! Мы прыходзім да поўнай дэструкцыі ўсіх вядомых мадэлей, у рамках якіх наогул можна нешта апісваць. Наша задача – паспрабаваць стварыць нейкую новую мадэль» [2]. Не менш істотным чынам адрозніваецца ад нейкай ідэальнай моўнай мадэлі і намінацыйны склад рэальнага маўлення, які старанна, але далёка не поўна фіксуецца ў слоўніках. Пры гэтым, аднак: «Наша вусная маўленчая дзейнасць на самай справе грашыць шматлікімі адступленнямі ад нормы» [3, с. 36]. Падобны дысбаланс мовы і маўлення адзначаўся лінгвістамі задоўга да эпохі камп'ютараў і Інтэрнэту, аднак у кантэксце КАД дадзеная раз'яднанасць толькі істотна ўскладнілася.

Адсутнасць тэхнічных магчымасцяў рэпрэзентацыі моўнай сістэмы «ў натуральную велічыню» – нягледзячы на

хуткае развіццё камп'ютарных тэхналогій – абумоўлівае стварэнне *мадэлей*. Камп'ютарная апасродкаванасць сучаснай маўленчай практыкі спрыяе стварэнню спецыфічных дынамічна-арыентаваных мадэлей у рамках метаапісання. Тэхніка падобнага мадэлявання зместу камунікацыі – «эксперыменту» як гэта метафарычна вызначалася раней у мовазнаўстве (сапраўды, аб'ект мовазнаўства, *мова*, нематэрыяльны) – традыцыйна абапіраецца на *лексікаграфію* [3, с. 38]. І лексікаграфічныя дзейнасць у адсутнасць шырокага доступу да тэкстаў у «дакамп'ютарныя» часы – уяўляла сабой шмат у чым метамоўнае «эксперыментатарства» з апорай на моўную інтуіцыю, часта аднаго носьбіта мовы, складальніка слоўніка. Разам з тым, лінгвістыка «... цяжкі занятак і патрабуе вялікай колькасці ўсялякіх засцярог. Запісваць «тэксты» можа кожны; добра запісваць тэксты ўжо значна цяжэй; для таго, каб быць добрым эксперыментатарам, неабходны спецыяльны талент» [3, с. 32]. Ва ўмовах масавага стварэння слоўнікаў разлічваць толькі на талент лексікаграфа, – ужо, відаць, недазваляльная раскоша. Як сведчыць гісторыя, з'яўлення даследчыкаў узроўню У.І. Даля ці С. Джонсана можна чакаць сотні гадоў, а вынік пры сучасных тэмпах развіцця навукі і тэхнікі часта патрэбны, калі не «ўчора», то хаця б сёння. Альтэрнатыва – масавае стварэнне «намінацыйных баз даных», якія абапіраюцца на шырокарэпрэзентатыўную маўленчую практыку. Менавіта «тэксты» павінны быць апорай сучасных слоўнікаў, вызначаюць іх канстытуцыю, макра- і мікраструктуру.

Новыя магчымасці вывучэння намінацыі звязаныя з праблематыкай рознага роду. Напрыклад, актуальнымі становяцца пытанні сінкрэтычнай інтэрпрэтацыі *тэмпаральнай* (часавай) спецыфікі моўнага функцыянавання, штучна ў структурнай лінгвістыцы падзеленай на сінхранію і дыяхранію, што спрашчае метаапісанне мовы, але сур'ёзна ўскладняе яе інтэрпрэтацыю і практычна выключае стварэнне так званых дынамічных мадэляў. Традыцыйна, характар тэмпаральнага, часавага суаднясення моўных знакаў са шкалай «сінхраніі-дыяхраніі» ў практыцы метаапісанняў ацэньваўся неадназначна: «Дынамічная мадэль размывае

мяжу паміж нормай і інавацыямі (якая – мяжа – дастаўляе столькі клопатаў складальнікам слоўнікаў)» [4, с. 16]. З’яўленне КАД зрабіла рашэнне падобных задач значна больш рэалістычным, стварыла якасна новыя ўзроўні метамоўнай інтэрпрэтацыі: *інтэр-* і *гіпертэмпаральнасць* маўленчай практыкі – вывучэнне сінхроннай маўленчай практыкі з улікам дыяхраннай дынамікі як усёй моўнай сістэмы, так і яе элементаў. Яшчэ адной характэрнай рысай сучаснай камунікацыі з’яўляецца **асінхроннасць** – неадначасовасць, разарванаць у часе адной і той жа камунікацыйнай падзеі, працэсу. Намінацыі найноўшага часу – з сярэдзіны ХХ ст. – узнікаюць і развіваюцца ва ўмовах практычна татальнага маніторынгу маўленчай практыкі.

Сёння традыцыйная семантыка *знака, значэння, слова, сінтаксічнай канструкцыі* істотна *de facto* дапаўняецца семантыкай *тэксту, кантэксту, дыскурсу*, арыентуючы метаапісанне на ўлік **прасторава** «шырокафарматнай» маўленчай спецыфікі. Што, уласна, яшчэ патрабавала доказаў усяго каля ста гадоў таму: «... лінгвісты цалкам маюць рацыю, калі выводзяць моўную сістэму, г. зн. Слоўнік і граматыку дадзенай мовы, з адпаведных «тэкстаў», г. зн. з адпаведнага моўнага матэрыялу» [3, с. 31].

Такім чынам, класічная крыніца рэалізаванага намінацыйнага рэсурса мовы, *слоўнік* ва ўмовах сучаснай камунікацыі стаў бліжэй да маўленчай практыкі. Відавочна, што метаапісанні мовы ў апошні час сталі значна больш грунтоўнымі і выверанымі, забяспечваючы, у сваю чаргу, больш карэктную рэпрэзентацыю мовы, яе дынамічнае адлюстраванне. У цэлым, хоць часта і са спазненнем, але змены ў слоўнікавым складзе мовы досыць аб’ектыўна фіксуюцца слоўнікамі. З аднаго боку, лексікаграфічная праца паступова ўскладняецца актыўнасцю моўнай сістэмы. Але, з іншага боку, сучасныя тэхналогіі здольны значна спрасціць алгарытмы апрацоўкі моўных даных: магчымасці сферы КампАК у сучаснай лексікаграфічнай практыцы актыўна выкарыстоўваюцца.

Наколькі карысным з’яўляецца камп’ютарнае апасродкаванне функцыянавання слоўнікаў, лёгка можна пераканацца

на практыцы. Асаблівай каштоўнасцю ў дадзенай сувязі валодаюць корпусныя рэсурсы. На сайце *collinsdictionary.com*, напрыклад, можна даведацца аб з'яўленні новых слоў у англійскай мове і прыняць удзел у абмеркаванні іх семантыкі [5]. Паводле анлайн-даных на 17 снежня 2013 г., атрыманых з дапамогай шматмільярднага корпуса *Collins Corpus*, у англійскай мове выяўлена 12 509 новых адзінак, якія актыўна абмяркоўваліся інтэрнэт-супольнасцю. Сярод іх *convenientise* у значэнні 'to make more convenient' (рабіць больш зручным), *the Technium* у значэнні 'the greater, global, massively interconnected system of technology' (вялікая, глабальная, глыбока інтэграваная тэхналагічная сістэма) і інш. [5]. На 6 мая 2016 г. такіх адзінак набіраецца ўжо 15 238 [5].

Парадыгматыка КАД з'яўляецца высокаідэнтэтычнай, што не можа не праяўляцца ў адпаведным тэрміналагічным інструментарыі. Многія вядомыя да часоў з'яўлення камп'ютарнай тэхналогіі толькі вузкаму колу спецыялістаў тэрміны знайшлі больш шырокае прымяненне ў лінгвістыцы КАД. Так, спецыфічная *бінарная* семантыка стала прадукцыйнай асновай для стварэння новых адзінак: *байт* – ад *binary term* – 'дваічны перыяд'; *біт* – ад *binary digit* – 'дваічны разрад'. Разам з тым, тэрмін *бінарны* не можа лічыцца спецыфічнай інавацыяй, звязанай выключна з развіццём камп'ютарнай апасродкаванасцю камунікацыі, асабліва, калі прыняць да ўвагі яго семантызацыю. У сувязі з выкарыстаннем у КампАК *статыстычнай мадэлі* – бінарнай па сутнасці – «бінарная» семантыка, несумненна атрымае і далейшае развіццё. Напрыклад, відавочна перспектыўнасць *аналітычна-бінарнага мадэлявання* для характарыстыкі асаблівасцяў намінацыі ў маўленчай практыцы найноўшага фармату. Мэтазгодная ўжо ў кантэксце гісторыка-філасофскай і структуралісцкай логікі метаапісанняў *бінарнасць* стварае яшчэ больш высокую сэнсавую абумоўленасць практычна любога метаапісання КАД.

У кантэксце, напрыклад, сучаснай англійскай мовы «бінарных» навацый на 6 мая 2016 г. – 9. 5 з іх прама задзейнічаюць бінарны экспанент: *BinHex (graphics contained*

within a Web document), BLOB (Binary Large Object), non-binary, BIFF (Binary Interchange File Format), OBEX (A communications protocol that facilitates the exchange of binary objects between devices); 4 – ускосна, тлумачацца праз «бінарную» семантыку: *digitizer, Agender, Androphilia, gender queer* [5]. Прыкладна палова з дадзенага шэрагу – патэнцыяльная тэрміналогія КАД.

ЛІТАРАТУРА

1. Баркович, А.А. Интернет-дискурс: компьютерно-опосредованная коммуникация : учеб. пособие / А.А. Баркович. – М. : ФЛИНТА : Наука, 2015. – 288 с.

2. Андреева, О. Один день из жизни русской речи [Электронный ресурс] / О. Андреева // Эксперт Online. – 2010. – 30 сентября. – Режим доступа: http://expert.ru/russian_reporter/2010/38/1den_iz_zhizni_russkoi_rechi. – Дата доступа: 30.03.2016.

3. Щерба, Л.В. О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л.В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – Л., 1974. – С. 24–39.

4. Падучева, Е.В. Динамические модели в семантике лексики / Е.В. Падучева. – М. : Яз. слав. культуры, 2004. – 609 с.

5. Collins English Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.collinsdictionary.com>. – Date of access: 30.03.2016.

УДК 002.2:6554/5](477)

О. Л. Васьківська, аспірант
(Книжкова палата України, м. Київ)

РОЛЬ КНИГИ У СТАНОВЛЕННІ ВИДАВНИЧОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ РОКІВ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Науковці розглядають соціальну комунікацію як процес, що допомагає передати ідею від джерела до отримувача з метою придбання соціальних знань, і саме видавнича галузь забезпечує створення, розповсюдження та використання